

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 7: Η Διάσταση του Φύλου στην Αγροτική Ανάπτυξη (2/4) 2ΔΩ

Διδάσκουσα: Ισαβέλλα Γιδαράκου

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 1/10

1. Το γενικότερο πλαίσιο συνθηκών που συντέμνουν στο στόχο της ενδογενούς ολοκληρωμένης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου:

α. Τάσεις παγκοσμιοποίησης της οικονομίας τη μεταπολεμική περίοδο/συνέπειες

- Ανάπτυξη/διάχυση στον αναπτυσσόμενο κόσμο μιας γεωργίας με κοινά διεθνή χαρακτηριστικά: «**παραγωγίστικο**»

(productionist) πρότυπο :μεγέθυνση, υψηλή εκμηχάνιση, εξειδίκευση παραγωγής, ένταξη στο αγροτροφικό σύμπλοκο (agrifood complex), υψηλή κρατική ενίσχυση.

- Μέσα δεκαετίας 1980 και εξής: αμφισβήτηση του προτύπου της productionist agriculture, έντονη κριτική για αρνητικές εξωτερικότητες (externalities):

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 2/10

- β. *Εργασιακή ύφεση στον αστικό χώρο και κρίση του παραδοσιακού μοντέλου εργασίας/ τάσεις προς την ευελιξία της απασχόλησης*
 - γ. *Εμπορευματοποίηση της υπαίθρου*, ενδιαφέρον ως χώρου τουρισμού και αναψυχής.
 - δ. *Διαπραγματεύσεις στον ΠΟΕ και είσοδος των αγροτικών προϊόντων* στις διαπραγματεύσεις/διπλός (αντιφατικός) ρόλος: στήριξη νεοφιλελευθερισμού, αναγνώριση των μη εμπορευματικών αγαθών της λειτουργίας της γεωργίας.
- Έκτοτε στροφή προς μια διαδικασία μετάβασης (transition) σε **“μεταπαραγωγίστικα” (post-productionist)** πιο αιεφόρα πρότυπα γεωργίας.

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 3/10

2. Σύμφωνα με τις τάσεις και τις σχετικές πολιτικές, η στροφή εξυπακούεται:

- Τη στροφή από τον τομεακό προς τον πολυτομεακό/ολοκληρωμένο χαρακτήρα της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών: μείωση της κεντρικής θέσης της γεωργίας στην αγροτική κοινωνία, ενσωμάτωση της έννοιας της ανάπτυξης της γεωργίας στην έννοια της ευρύτερης αγροτικής ανάπτυξης.
- Τη διεύρυνση της οικονομικής βάσης της εκμετάλλευσης και των αγροτικών νοικοκυριών: **διαφοροποίηση (diversification)/** αξιοποίηση των ενδογενών τοπικών πόρων για την ανάπτυξη της οικονομίας των νοικοκυριών και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στην ύπαιθρο.

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 4/10

- Ότι η νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης ανοίγει διεξόδους για τη δυνατότητα ενσωμάτωσης των γυναικών στη διαδικασία της ενδογενούς ολοκληρωμένης ανάπτυξης διότι:
 - Οι νέες δραστηριότητες συμβιβάζονται με τον εργασιακό προσανατολισμό των γυναικών προς τον τομέα των υπηρεσιών.
 - Η γυναίκα της υπαίθρου αποτελεί πηγή εργατικής δύναμης σε εφεδρεία.
 - Έχει γνώση και δεξιότητες για να μετατρέψει δραστηριότητες της άτυπης οικονομίας (οικιακής οικονομίας) σε δραστηριότητες της αγοράς,
 - Η ενσωμάτωσή της στη διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης συμβιβάζεται με την τάση για εργασιακή ευελιξία (συμφιλίωση οικογενειακών και εργασιακών υποχρεώσεων).

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 5/10

Στοιχεία κλειδιά για μια βιώσιμη ύπαιθρο

Βιώσιμη ύπαιθρος

βιώσιμες αγροτικές κοινότητες

αναπαραγωγή και
βελτίωση διαρθρώσεων
της γεωργικής
εκμετάλλευσης

ανάπτυξη και άλλων
παραγωγικών
δραστηριοτήτων

ανάπτυξη
εξωγεωργικών
επιχειρήσεων
και υπηρεσιών
στις αγροτικές
κοινότητες

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 6/10

3. «Νέοι ρόλοι» γυναικών στις αγροτικές κοινότητες (ή η νεωτερική/ detraditional εικόνα των γυναικών)
- Η συζήτηση εστιάζει στον πολλαπλό ρόλο των γυναικών στην οικογενειακή εκμετάλλευση και προβάλλει τη δυναμική της εικόνας των γυναικών ως δρώντων υποκειμένων στη διαδικασία της αγροτικής ανάπτυξης και την αλλαγή της θέσης τους στο αγροτικό νοικοκυριό και την αγροτική κοινωνία.

Η νέα εικόνα υποστηρίζεται από τις διαδικασίες διαφοροποίησης και πολυαπασχόλησης στο πλαίσιο της ενδογενούς ολοκληρωμένης ανάπτυξης της υπαίθρου.

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 7/10

● Πεδία επαγγελματικής δραστηριοποίησης των γυναικών:

1. Ο επαγγελματισμός στη γεωργία:

- Μικρή αναλογία νέων συνήθως γυναικών που υπερβαίνουν τα όρια των στερεοτυπικών ρόλων (αποκτούν επαγγελματική εκπαίδευση, τεχνικές δεξιότητες, χειρίζονται μηχανήματα, συμμετέχουν σε επαγγελματικές οργανώσεις και δίκτυα)
- Ενδιαφέρονται για νέα farming styles (π.χ. βιολογική παραγωγή) ή κοιμούνται πρότυπα παραγωγής των ανδρών-γεωργών.

2. Η ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας εκτός της γεωργικής παραγωγής.

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 8/10

Τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας:

α) «Παραγωγικού» χαρακτήρα επιχειρήσεις: σχετιζόμενες με την αξιοποίηση γεωργικών προϊόντων ή πόρων του αγροτικού νοικοκυριού, με επιχειρηματικά πεδία τον αγροτουρισμό και αγροβιοτεχνία-οικοτεχνία

Οι έννοιες του «αυθεντικού», «υγιεινού», «παραδοσιακού», η νοσταλγία του «τοπικού» και η άρρητη γνώση και οι δεξιότητες της γυναίκας της υπαίθρου αναγνωρίζονται ως σημαντικά, αξιοποιήσιμα στοιχεία για την αγροτική ανάπτυξη

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 9/10

- **Οι επιχειρήσεις αυτού του τύπου συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον της αγροτικής πολιτικής τις δύο τελευταίες δεκαετίες:** προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εμπύχωσης για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, οικονομικές ενισχύσεις για δημιουργία επιχειρήσεων από πολλούς φορείς (π.χ. προγράμματα Interreg, NOW, Leader, Equal κ.ά από ΥΠ.Α.Α.Τ., ΠΑΣΕΓΕΣ, Γ.Γ.Ισότητας, Αναπτυξιακές Εταιρείες κ.α).

β) Γυναικεία επιχειρηματικότητα στο ευρύτερο πλέγμα των δραστηριοτήτων

Γενικά: Δεν έχουμε επαρκή εικόνα της επιχειρηματικότητας των γυναικών στον ελληνικό αγροτικό χώρο πλην του πεδίου των γυναικείων συνεταιρισμών.

Φύλο και ενδογενής ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού χώρου 10/10

Φορείς και Θεσμικό πλαίσιο που υποστηρίζουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα.

α) Οι άξονες 3 και 4 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α.) του ΥΠ.Α.Α.Τ. (πολυλειτουργικότητα της υπαίθρου και προσέγγιση Leader) για την ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων.

β) Η Κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+.

γ) Χρηματοδοτικά προγράμματα και άλλων φορέων, όπως από το Υπ. Ανάπτυξης και το Υπ. Απασχόλησης που στοχεύουν αποκλειστικά στη γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Βιβλιογραφία 1/2

Βασική

- B. Brandth. (2002) Gender identity in European family farming *Sociologia Ruralis* 42(3)/2002
- Ι. Γιδαράκου (2007) Γυνακεία συνεταιριστική επιχειρηματικότητα: Θεωρία και πρακτική. Στο *Συνεταιριστικοί Προβλήματα 2006-2007*. ΙΣΕΜ/Σταμούλης, σελ. 127-148
- Ι. Γιδαράκου (2008) Γυναικεία επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη. Πρακτικά 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου ν. Καρδίτσας. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας, σελ. 309-330.
- T. Anthopoulos (2010). Rural women in local agrofood production: Between entrepreneurial initiatives and family strategies. A case study in Greece. *Journal of Rural Studies*, 26 (2010) 394-403.

Βιβλιογραφία 2/2

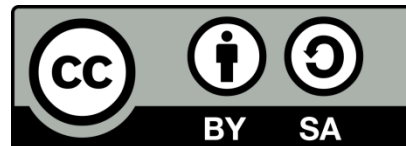
Πρόσθετη

- Ι. Γιδαράκου (2009) Θεωρητικές προσεγγίσεις στην ερμηνεία της κατασκευής της ταυτότητας των φύλων και των στερεοτύπων των ρόλων. (Σημειώσεις)
- Bock B. (2004) Fitting in and multi-tasking: Dutch farm women's strategies in rural entrepreneurship. *Sociologia Ruralis* Vol 44(3):245-260.
- Ι. Gidarakou, L. Kazakopoulos and A. Koutsouris (2008) Tracking empowerment and participation of young women farmers in Greece. In I. Asztalos Morell and B Bock (eds) *Rural Gender Regimes*. Elsevier, pp 143-166.
- Μ. Στρατηγάκη (επιμ) (2005) Επιχειρηματικότητα γυναικών. Gutenberg, σελ. 87-104 και 112-142.
- Ι. Γιδαράκου (1999) Ενδογενής ανάπτυξη της υπαίθρου και γυναικεία απασχόληση. Στο: *Υπαιθρος Χώρα-Η ελληνική Αγροτική κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα*. Εκδόσεις Πλέθρον. Σελ. 189-198.
- <http://www.wiley.com/bw/journal.asp?ref=0038-0199&site=1>
Sociologia Ruralis, Virtual Issues, February 2010, The Gendered Rural.

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

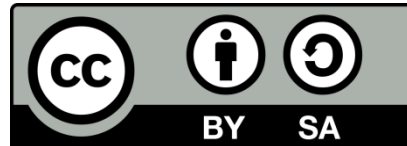
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
 - το Σημείωμα Αδειοδότησης
 - τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
 - το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)
- μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.